

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Білецький Віктор Миколайович

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 343.35:351
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Стратегічні напрями антикорупційної політики в умовах модернізації
публічного управління
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

В. М. Білецький

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

Дяченко Андрій Васильович

(прізвище, ім'я, по батькові)

к. держ. упр., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2021

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління
за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № ____ від « ____ » березня 2021 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Якобчук В.П.
(прізвище ,ім'я, по батькові)

« ____ » березня 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ захистив (ла)
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Пугачова Н.С.
(прізвище ,ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Білецький В.М. – **Стратегічні напрями антикорупційної політики в умовах модернізації публічного управління** Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Міністерство освіти і науки України, м. Житомир, 2021 р.

В кваліфікаційній роботі проведено теоретичний аналіз основ побудови сучасної антикорупційної стратегії держави, визначено концептуальні підходи до суті та значення антикорупційної політики та оцінки корупційних ризиків, дано характеристику нормативно-правового забезпечення реалізації антикорупційної стратегій в Україні. Дослідження направлене на діагностику механізму та інструментів формування антикорупційної стратегії в умовах модернізації публічного управління. В роботі зроблено оцінку альтернативних шляхів реалізації антикорупційних заходів в країнах, що розвиваються, а також можливостей їх використання в Україні.

Ключові слова: корупція, корупційні ризики, антикорупційна політика, публічне управління, нормативно-правове забезпечення, стратегія, реалізація, модернізація.

SUMMARY

Biletsky V. – **Strategic directions of anti-corruption policy in the conditions of modernization of public administration** Qualification work on the rights of the manuscript. Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2021

Theoretical analysis of the basics of building a modern anti-corruption strategy of the state was carried out in the qualification work, conceptual approaches to the essence and significance of anti-corruption policy and corruption risk assessment were determined, the characteristics of regulatory and legal support for the implementation of anti-corruption strategies in Ukraine were given. The research is aimed at diagnosing the mechanism and tools for the formation of an anti-corruption strategy in the context of modernization of public administration. The work assesses alternative ways of implementing anti-corruption measures in developing countries, as well as opportunities for their use in Ukraine.

Keywords: corruption, corruption risks, anti-corruption policy, public administration, regulatory support, strategy, implementation, modernization.

	ЗМІСТ	4
ВСТУП		5
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОРУПЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ	7
РОЗДІЛ 2.	АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	13
РОЗДІЛ 3.	СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	21
ВИСНОВКИ		30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		32
ДОДАТКИ		35

ВСТУП

Актуальність дослідження. Ефективні стратегії запобігання та протидії корупції фундамент для побудови демократичних інститутів публічного управління та сталого розвитку суспільства. Процес розробки результативних стратегій публічної антикорупційної політики сьогодні є ваговою складовою загального процесу реалізації адміністративних реформ в Україні і може бути результативним при радикальних змінах його нормативно-правового поля, трансформацію інституційного забезпечення, при нових концептуальних підходах до вирішення проблем запобігання та боротьби з корупцією. Тільки такі дії можуть зупинити зростання рівня корупційних дій в українському суспільстві та покращити рейтинги країни на міжнародному рівні.

Трансформаційні процеси в українському суспільстві в напрямку демократизації вимагають системності досліджень стратегічних напрямів реалізації антикорупційної політики та нових наукових підходів до аналізу модернізації інструментарію публічного управління антикорупційними заходами.

Метою кваліфікаційної роботи є на основі ґрунтовного теоретичного аналізу корупційних процесів показати стратегічні напрями антикорупційної політики в Україні в умовах модернізації публічного управління.

Завданнями кваліфікаційної роботи були:

- Характеристика наукового бачення суті, ролі та значення антикорупційної політики;
- розкриття мети, завдань та принципів антикорупційної політики;
- визначення інструментів та напрямів антикорупційної політики;
- аналіз стану реалізації антикорупційних стратегій в Україні;
- визначення стратегічних напрямів антикорупційної політики в умовах модернізації публічного управління .

Об'єктом дослідження – є процес формування антикорупційної політики.

Предмет дослідження – актуальні проблеми формування стратегічних

напрямів антикорупційної політики в умовах модернізації публічного управління.

Методи дослідження. В дослідженні було застосовано загально-наукові та спеціальні методи пізнання, серед яких структурно-функціональний, кількісного і якісного аналізу, статистичний, діалектичний, наукового абстрагування, аналізу і синтезу, порівняння, дедуктивні методи, моделювання, які в комплексі дали можливість зробити комплексну оцінку стану та стратегічних напрямів удосконалення антикорупційної політики країни в умовах модернізації моделі публічного управління.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в уточненні стратегічних напрямів антикорупційної політики в умовах побудови нової моделі публічного управління.

Публікації. За темою дослідження надруковано статтю у фаховому виданні з державного управління «Інвестиції: практика та досвід» № 24 грудень 2020 року, ст. 135-140.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОРУПЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ

Корупція сьогодні це основний інструмент економічної та соціальної руйнації країни, систем публічної влади і управління, ринкових реформ та майбутнього розвитку суспільних відносин, це складне соціально-економічне та політичне явище. Корупція (від латинського слова *corrumpere* - псувати) - це використання посадовою особою владних повноважень з метою особистої вигоди, що суперечить встановленим законам, правилами та етиці поведінки.

В українському законодавстві вперше корупцію визначено в Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07 квітня 2011 відповідно до якого *«корупція - це використання особою (особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особи, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або особи, спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, відповідно до закону; посадові особи юридичних осіб, фізичні особи - у разі одержання від них вказаними особами або за участю цих осіб іншими особами неправомірної вигоди) наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди вищеперерахованим особам або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей»*[14]. Корупційні дії супроводжували людину з давніх часів, так покарання за хабарі було передбачено ще чотири тисячі років тому законами царя Хаммурапі в

стародавньому Єгипті. Міжнародні публічні інститути на сучасному етапі в «Кодексі поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку», прийнятому Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 року вважають, що «корупція визначається на основі національного права, вчинення або не вчинення будь-якої дії при виконанні обов'язків або через невиконання цих обов'язків в результаті вимагаються подарунки або інша винагорода»[14].

Міжнародні правові акти в поняття корупції включають отримання винагороди, подарунків, використання службового становища, особливу поведінку для отримання таких подарунків тощо. Комплексне дослідження корупції у сфері публічного управління вперше зроблено в працях Соловйова В.М. В його дослідженнях акцентовано увагу на питаннях суті корупції, аналізі українського та світового антикорупційного законодавства, досліджено досвід боротьби з корупцією [2].

Антикорупційні дії, за думкою вченого, перш за все стосуються сфери публічного управління, проте антикорупційна політика здійснюється не тільки органами публічного управління, але і недержавними інститутами, тобто сьогодні антикорупційні заходи набувають загального характеру. «Несформованість демократичної системи контролю за системою публічного управління є підставою здійснення посадовими особами корупційних дій, вибудови корупційних зв'язків і схем в напряму реалізації інтересів корумпованих структур через політичний та ринковий лобізм, клановість парламенту і уряду, порушення законодавства» [2, с.87]

Такої ж думки дотримується центральна фігура міжнародної організації «Трансперенсі інтернешнл» (ТІ) Джеремі Поуп, який говорить про необхідність створення «системи державної непідкупності та чесності», пропагуючи комплексне тлумачення вирішення питань відкритості, публічності та відповідальності в структурі правового, демократичного суспільства. Вчений вважає, що боротьба з корупцією має спільні для всіх країн шляхи реалізації: реформування суспільних програм, удосконалення системи врядування, покращення системи підзвітності, посилення громадської відповідальності до

наслідків корупції, а також підтримка урядом, приватним сектором та громадянським суспільством реалізації антикорупційних заходів. Вчений вважає, що корупція та зловживання владою можуть зникнути при незалежності правосуддя та судочинства, радикальної модернізації всієї системи запобігання корупційним діям [4, с.28].

Колишній працівник Світового банку та член ради американського відділення ПІ С.Роуз-Аккерман визначає, що важливим мотивом життєдіяльності людини є наявність егоїстичних інтересів, вона вважає, що корупційні дії це сигнал тотальної нездатності держави використати ці інтереси результативно для суспільства. Таким чином, вважає вчена, основною ціллю реформування суспільних відносин є не абсолютне подолання корупційних процесів, а висока ступінь ефективності, відкритості і прозорості державного управління [5, с.2, 5–6].

Таке трактування збігається з твердженням засновника теорії постіндустріального суспільства Даніела Белла, який у праці «Майбутнє постіндустріальне суспільство. Досвід соціального прогнозування» оцінює постіндустріальний уклад як знанієве суспільство, він підкреслює, що інформація це головна складова прогресу. Вчений підкреслює, що логіка постіндустріального суспільства меритократична. Д. Белл доводить, що меритократичні принципи повинні стати основою нового публічного управління в державному та приватному секторах, для розвитку суспільства потрібно заохотити підприємців і новаторів, що не тільки збільшать обсяги суспільного багатства, а і фахівці, які зможуть підвищити ефективність управління [26, с.25].

Українська практика свідчить, що антикорупційні органи, антикорупційні інститути та антикорупційне законодавство діють непослідовно і неузгоджено, антикорупційні заходи є безсистемними та необґрунтованими, що робить механізм реалізації антикорупційної політики не результативним, ускладнює можливості вирішення проблем подолання корупції, стримує процес демократизації та трансформації суспільства, шкодить національній та

економічній безпеці.

Таким чином, удосконалення механізму реалізації антикорупційної політики пов'язане з комплексом взаємоузгоджених заходів держави, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, спеціальних антикорупційних інститутів спрямованих на радикальне оновлення нормативно-правового забезпечення, заходів забезпечення послідовності та результативності дії інститутів боротьби з корупцією, заходів цифрової трансформації антикорупційних дій.

Формування можливостей в системі публічного управління для корупційних ризиків та дій посадовими особами та рядовими співробітниками з метою незаконного збагачення та вигоди при виконанні своїх посадових обов'язків пов'язане з рядом умов і обставин технічного, економічного, політичного та соціального характеру. Так, такими умовами можуть стати наявність сприятливих норм для створення адміністративних бар'єрів, відсутність публічності в прийнятті управлінських рішень, надмірність публічних функцій, низький рівень контролю за діяльністю органів публічної влади, надання пільг і гарантій працівникам публічного сектору, слабка правова захищеність співробітників публічних органів.

В економічній сфері такими умовами виступають монополізм та велика питома вага тіньового сектору економіки, корупційні управлінські та фінансові схеми, високі податки, бюрократичні бар'єри для бізнесу. В політичній сфері факторами посилюючими корупційні ризики є відсутність політичної конкуренції, імітація виборних кампаній, нерозвиненість інститутів громадянського суспільства, неефективна кадрова політика, заснована на принципах «клановості», «кумівства», лобізм та імунітет для публічних службовців.

Модернізація сучасного публічного управління пов'язана з виявленням зон високих корупційних ризиків в органах публічної влади, виявленням стійкої корупційної атмосфери. До таких зон належать недостатньо регламентовані службові процедури, незадієність підрозділів у прийнятті

рішень, недостатній нагляд та контроль за процесом прийняття рішень тощо.

Найбільші ризики корупційних дій спостерігаються при формуванні та контролі за виконанням бюджетів, управлінні та розпорядженні об'єктами державної та муніципальної власності, при передачі їх в оренду, проведенні приватизації, управлінні та розпорядженні землею, житловим фондом, при наданні бюджетних кредитів, субсидій, управлінні муніципальними боргами, вирішенні питань транспортного забезпечення, будівництва та капітального ремонту, природно-ресурсному регулюванні, охороні здоров'я, використанні біоресурсів; аграрному секторі, встановленні податків, видачі ліцензій тощо.

Оцінка корупційних ризиків повинна здійснюватись на стадіях розробки та реалізації антикорупційних програм, стратегій проектів на постійній основі. Методики виявлення та оцінки корупційних ризиків у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування зводиться до чотирьох основних етапів: по-перше, визначення потенційно корупційних сфер діяльності державного органу, по-друге, визначення посадових осіб з якими пов'язані корупційні дії, по-третє, моделювання типових ситуацій, що виникають при виконанні службовцями корупційно-небезпечних функцій, по-четверте, розробка чітких антикорупційних заходів по ліквідації та мінімізації корупційних ризиків.

Така оцінка повинна здійснюватись, перш за все, самими органами публічної влади без залучення сторонніх осіб. Для цього потрібно ввести поняття коефіцієнту «ступінь ризику», який залежатиме від участі службовця в реалізації конкретних функцій. Інформація про корупційну небезпеку тієї чи іншої функції може бути отримана шляхом: внутрішнього моніторингу і контролю, через звернення громадян, інформацію у ЗМІ, матеріали правоохоронних органів тощо.

Таким чином, Україні при побудові антикорупційної стратегії потрібно використовувати міжнародний досвід оцінки ризику корупційної діяльності у публічних структурах через використання ряду методик, які запропоновані міжнародними антикорупційними інститутами. Методологічні принципи які

визначають механізм оцінки розробляються Всесвітнім банком який пропонує європейським країнам використовувати інструменти прямого спостереження за діями посадовців, діагностику повноважень, опитування та інтерв'ю, експертизу, самооцінку, зовнішню оцінку тощо.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Антикорупційна політика є важливою складовою загальнодержавної політики яка представлена сукупністю ціннісних орієнтирів, управлінських заходів та рішень, процес реалізації яких забезпечить результативну боротьбу та запобігання корупційним явищам в системі публічного управління. Антикорупційне управління – представлено системою дій, які спрямовані в напряму запобігання корупційним діям. Антикорупційні заходи уряду поділяються на шлях боротьби з кримінальною складовою корупційних дій та адміністративною складовою боротьби з проявами корупції в економічній сфері, політичних діях. Інструментами є профілактика, виховання і організація проектів в напряму подолання соціально-економічної, психологічної та політичної основи зловживань.

Корупційні дії є основною загрозою якісного соціально-економічного розвитку, корумпованість органів державної влади і бізнесу, деструктивно впливає на ефективність реалізації суспільних інтересів, економіку та ринок, посилює небезпеку демократичним основам держави, «поширюючи не добродесні дії держава втрачає довіру у інституції публічного управління. Декларації українським урядом прагнення бути рівноправним учасником у міжнародному, європейському, економічному і політичному співтоваристві, передбачає необхідне ґрунтовне дослідження і реалізацію, у всіх сферах та структурах публічної влади, демократичних зарубіжних підходів та методів політичного, організаційного та правового спрямування заходів боротьби з корупційними діями [16].

Вивчення антикорупційних нормативно-правових документів, прийнятих в Україні за всі роки незалежності, показує відсутність чітко визначеного правового статусу антикорупційної політики. Першопричиною є те, що міжнародне законодавство теж не дає чіткого визначення поняття “антикорупційна політика”. Але ряд нормативно-правових актів українського

законодавства уточнює інструменти антикорупційної політики.

Закріплення категорії “корупція” в українському нормативно-правовому забезпеченні відбулось в ст. 1 Закону України “Про запобігання корупції, який констатує, що «корупція – це використання особою наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей» [14].

Ефективність антикорупційної політики і результативність практичних дій боротьби і запобігання корупції в Україні, визначається можливістю і бажанням застосування основних антикорупційних принципів які задекларовані в резолюції Ради Європи в 1997 році, вказана резолюція визначає принципи подолання з корупції:

- посилення інформованості громадян про норми етичної поведінки;
- створення умов незалежності, свободи органів, які займаються реалізацією антикорупційних заходів;
- детінізація та конфіскації незаконно зароблених коштів, майна тощо;
- якісне навчання кадрів та організацій, що несуть відповідальність у боротьбі з корупційними діями;
- використання податкових інструментів, законодавчих норм та інститутів врядування, у боротьбі з хабарництвом;
- прозорість, відкритість, відповідальність в органах державної влади при прийнятті рішення;
- кодекс поведінки управлінських кадрів;
- належні процедури контролюючих органів в сфері публічного управління ;
- впровадження процедури ревізійних заходів для запобігання та

виявлення корупційних дій;

- врахування ступеня заходів, що впливають на відповідальність за корупційні дії;

- прозорість процедури публічних закупівель;

- прозорі правила фінансування діяльності політичних інститутів та виборчих органів;

- незалежні засоби інформації з вирішення питань корупції і зловживань;

- наявність засобів правового захисту для осіб постраждалих від корупційних дій ;

- підтримка проведення дослідних робіт з приводу корупції;

- врахування корумпованих зав'язків зі злочинними угрупованням і тіньовим сектором;

- посилення міжнародних зв'язків у боротьбі з корупцією.

- формування якісної і відкритої моделі публічної служби, що є підзвітною громадянському суспільству;

- боротьба з проявами хабарництва і гарантування прозорості комерційної діяльності;

- участь громадян в громадському обговоренні питань корупції.

Реалізація вищеназваних принципів це запорука зростання ефективності антикорупційної політики України, фундаменти для успішної і послідовної стратегії і тактики запобігання антикорупційним діям.

Починаючи з 2013 р. в розрахунках індексу сприйняття корупції, застосовується оцінка окремих джерел виникнення проявів корупції. За думкою експертів, така методика забезпечує прозорість розрахунків індексу сприйняття корупції та контроль за динамікою його змін [8]. Раніше в розрахунках враховувались показники попередніх періодів, по яких здійснювались опитування представників підприємництва. З 2013 р. розрахунок ІСК здійснюється за такими стадіями [18].

Вибір джерел даних. Індекс сприйняття корупції став агрегованим показником, що акумулює дані з різних джерел. Кожне джерело має

відповідати критеріям, які кваліфікують його як джерело інформації: відображати рівень сприйняття корупції в публічній сфері; ґрунтуватись на науково обґрунтованій методиці, що створює можливості оцінки всіх країн по одній шкалі; здійснюватись авторитетною організацією на постійній основі; допускати альтернативні варіанти оцінок для того, щоб вирізняти країни .

Вводиться масштаб, розрахунок середнього показника. З метою включення країни до індексу сприйняття корупції, її повинні оцінити у власних розрахунках не менше як з трьох джерел. Визначається ступінь неточності показників корупції у більшості країн.

В постіндустріальному суспільстві механізм реалізації антикорупційної політики істотно трансформується під впливом зміни світоглядної культури населення та інновацій в економіці. Це визначає необхідність використання паралельно з ІСК методології обчислення Індексу економіки знань (Knowledge Economy Index, KEI), за допомогою якого визначається ступінь наближеності національної економіки до «економіки знань» [23].

Всім групам показників визначається оцінка від одного до десяти. Високий показник високо оці відображає високу оцінку країни за відповідним значенням. В розрахунках враховують загально-економічні та соціально-політичні індикатори, які враховують щорічне зростання валового внутрішнього продукту та Індекс розвитку людського потенціалу. Результатом обчислення є зведені індекси: Індекс економіки знань та Індекс знань. ІЕІ це комплексний показник оцінення ефективного застосування країнами знанієвих показників для оцінки суспільного розвитку та характеризує рівень розвитку цієї країни відносно економіки знань.

Індекс знань (KI) є комплексним економічним показником який оцінює здатності країни створювати, приймати і поширювати знання, що характеризує потенціал знань в країні. (табл.1.1).

**Індекс сприйняття корупції та Індекс економіки знань
2019 рік**

Позиція в рейтингу TI	Країни	Індекс сприйняття корупції	позиція в рейтингу KEI	Значення KEI
1	Данія	90	3	9,2
2	Фінляндія	90	2	9,3
3	Нова Зеландія	90	6	9
4	Швеція	88	1	9,4
5	Сінгапур	87	23	8,3
6	Швейцарія	86	10	9
7	Норвегія	85	5	9
8	Канада	84	7	9
9	Нідерланди	84	4	9
11	Ісландія	82	16	8,6
126	Україна	30	56	5,7

ІСК та KEI за 2019 рік відображають прямо пропорційну залежність між рівнем сприйняття корупції та розвитком економіки знань [28].

Присутність в економічній системі знанієвих факторів визначає становлення “економіки знань”, суть якої полягає в домінуванні в структур-рі ВВП інтелектуальної складової, формуванні значної частини національного доходу за рахунок інноваційної продукції, на основі високо-го рівня інтелектуальної капіталізації економіки, зростання частки нематеріальних активів у ВВП.

Сьогодні в рейтингу індексу економіки знань перше місце має Швеція показник 9,4; Україна показник KEI 5,7 – 56 позиція; Польща – 38 місце з KEI 7,4 [23]. Значення ІСК в Україні в 2019 році склало 126 місце із 176 країн». Індекс сприйняття корупції визначається як індикатор безпеки інвестування для вітчизняних і зарубіжних підприємств, аналіз ІСК відображає можливість формування бачення тенденцій соціально-економічних змін динаміки суспільних трансформацій. У доповіді Всесвітнього банку в 2018 року дано кількісну та якісну оцінку індикаторів одинадцяти сфер управління підприємницькою діяльністю, відповідно до яких Україна поміж 190 країн зайняла 81 місце сприяння веденню бізнесу [23].

Одним з дієвих інститутів боротьби з корупцією є Національне антикорупційне бюро, що формується з метою протидії кримінальним корупційним злочинам, вчиненим посадовими особами, які виконують державні функції або функції місцевого самоврядування, та є загрозою національній безпеці. До основних функцій Національного бюро належать: оперативно – розшукова робота; досудове розслідування; конфіскації; взаємодія з державними та місцевими органами; інформаційно-аналітичні заходи; співпраця з інформаторами тощо.

В 2015 р. створено Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, як самостійний структурний підрозділ Генеральної прокуратури що здійснює функції: нагляду антикорупційного законодавства, досудових розслідувань, підтримки обвинувачень, захисту інтересів громадян від корупційних правопорушень. Призначення прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури проводиться керівником САП за результатами відкритого конкурсу, вимагає кваліфікованих і непідкупних претендентів. Законодавство визначає будову Спеціальної антикорупційної прокуратури, функції структурних підрозділів, їх розмежування за призначенням. Узгодження дій основних антикорупційних інституцій забезпечується Національною радою з питань антикорупційної політики (далі – Національна рада), створеної як консультативно - дорадчий орган при Президентові України.

Основні завдання Національної ради полягають в: підготовці та поданні уряду заходів які визначають основні напрями антикорупційних програм та проєктів, в системному аналізі заходів боротьби з корупцією, в оцінці шляхів впровадження антикорупційних стратегій [16].

В механізмі реалізації антикорупційної політики важливу роль відіграє можливість створення антикорупційної інституціональної підсистеми яка базується на поєднанні центральних інститутів, а саме Національного антикорупційного бюро, що забезпечує проведення досудового розслідування правових порушень високопосадових осіб, Спеціальної антикорупційної прокуратури, яка виконує функцію нагляду за дотриманням законності

проведення оперативно-розшукової роботи, досудових розслідувань. Національне агентство з питань запобігання корупції виконує координуючу функцію в механізмах боротьби з корупцією, в запобіганні та попередженні корупційних дій. Важливі функції в сферах запобігання та боротьби з корупцією виконують органи поліції так, «у ч. 1 ст. 1 головного антикорупційного закону визначено, що спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції, окрім Національного бюро, Національного агентства та САП є органи Національної поліції» [8]. Президент України забезпечує реалізацію антикорупційної політики, здійснює керівні функції в антикорупційній системі, формує напрями антикорупційної стратегії.

Забезпечення сталого розвитку суспільства, перехід економіки до нових технологій, інформатизація та інтелектуалізація виробничих процесів, підвищення рівня життя населення не можливе без подолання корупції як суспільного явища. Рішення такого складного завдання залежить від реалізації інструментів попередження корупційних дій на основі досягнення консенсусу між державою та її громадянами. Сучасна антикорупційна політика це перш за все політика рівноправного партнерства між державою, громадами та приватним сектором в напрямку втілення базових принципів побудови демократичного, справедливого суспільства. В Законі України “Про запобігання корупції” за відповідними юридичними особами закріплено зобов'язання розробки та реалізації заходів боротьби з корупцією в системі публічного управління та інших сферах життєдіяльності суспільства, економіці, політиці, місцевому самоврядуванні [14].

Одним з дієвих інструментів реалізації державної антикорупційної політики є розвиток державно-приватного партнерства та розробка і впровадження антикорупційної програми, яка має включати принципи та вимоги, що забезпечать системність, прозорість, відкритість та відповідальність всіх учасників впровадження програми щодо цільового характеру використання бюджетних коштів і відкритості видатків, конкурентні принципи вибору партнерів тощо.

Створення ефективного інституційного забезпечення реалізації державної антикорупційної політики України пов'язане з чітким розмежуванням та субординацією функцій антикорупційних установ із різним статусом та підпорядкуванням. Сучасні антикорупційні органи різних рівнів та підпорядкування переважно виконують консультативно-дорадчі функції, керуються відомчими інтересами. Нажаль, практика діяльності антикорупційних органів відображає декларативні наміри подолання корупції та боротьби з правопорушеннями пов'язаними з корупційними діями, в проведенні антикорупційних заходів відсутня політична воля, тому не реалізується ефективна робота антикорупційних інституцій. Характерними рисами діяльності державної антикорупційної системи України повинні бути цілісність та функціональна диференціація.

РОЗДІЛ 3.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Корупція не проявляється в якій-небудь одній формі; в дійсності вона може приймати принаймні три загальні форми. Мала адміністративна або бюрократична корупція окремих державних посадових осіб, що зловживають своїми повноваженнями використовуючи державні кошти або отримуючи винагороди у відповідь на особисту прихильність. Подібні дії часто називаються малою корупцією, навіть якщо в них задіяний значний обсяг державних ресурсів.

Велика корупція - пов'язана з неналежним використанням великих обсягів державних ресурсів державними чиновниками (як правило, представниками політичної або адміністративної еліти або пов'язаними з нею особами). Велика корупція представлена таємною змовою представників приватного сектору з державними чиновниками або політиками з метою отримання взаємної особистої вигоди, тобто узурпацією держави. Це означає, що приватний сектор «узурпує» державний законодавчий, виконавчий і судовий апарат в своїх інтересах.

Узурпація проявляється також, коли державні чиновники вимагають кошти у приватного сектора або іншим чином використовують його в своїх особистих цілях.

Корупція має характерні особливості в різних країнах; тому підходи, що передбачають використання загальних заходів політики та інструментів (тобто універсальні підходи) щодо країн, в яких акти корупції та якість управління істотно різняться, ймовірно, приречені на невдачу. Необхідно розуміти місцеві умови, які спонукають до корупції або дозволяють учасникам державного і приватного секторів бути корумпованими.

Якщо корупція має безпосереднє відношення до державного управління, то для успіху зусиль і стійкості результатів боротьби з корупцією необхідне ефективне керівництво і зацікавленість країн. Корупція має особливості в

різних країнах, але є ряд ключових факторів які відображають закономірні тенденції. Світовий банк провів економетричні дослідження особливостей протікання корупційних процесів в країнах, що розвиваються, в країнах з перехідною економікою і розвинених країнах.

У дослідженнях вивчалися причини корупції і оцінювався вплив зусиль Світового банку по зниженню корупції в кожній країні. До числа основних факторів, виявлених в цих дослідженнях, належить спірний характер повноважень держави як стража «державних інтересів». У країнах з високим рівнем корупції населення не визнає, що завданням держави є піднятися вище приватних інтересів для захисту суспільних інтересів.

Ще однією формою корупції є «Клієнтелізм» - тобто орієнтація державних посадовців на обслуговування певних груп клієнтів, пов'язаних з ними етнічними, географічними та іншими відносинами, формує громадський ландшафт і створює умови, сприятливі для корупції. Кордон між «державним» і «приватним» розмитий, тому зловживання державною посадою з метою особистої вигоди є звичайним явищем, це свідчить про слабо вкорінені принципи верховенства закону.

Корупція в публічному секторі зростає там, де закони та механізм правозастосування використовується як засіб переслідування приватних інтересів, а не захисту державних. Незалежне правосуддя, як основа верховенства закону, обмежене в країнах з високим рівнем корупції. Характерною ознакою повинно бути функціонування ефективних інститутів покликаних забезпечувати підзвітність органів виконавчої влади та інших публічних структур.

Країни з відносно низьким рівнем корупції в публічному секторі застосовують інструменти та інститути підзвітності, які контролюють ризики зловживання владою з боку публічних чиновників. Ці інститути або створені самою державою, або формуються поза офіційними державними структурами (наприклад, засоби масової інформації і організовані цивільні групи). У країнах з високим рівнем корупції інститути підзвітності або взагалі відсутні, або

носять формальний характер. Національні лідери повинні віддавати пріоритет питанням боротьби з корупційними зловживаннями, застосовувати обмежувачі поширення корупції в публічному секторі. У країні, де корупція в публічному секторі поширена надзвичайно широко, є підстави підозрювати, що вона зачіпає найвищі рівні влади, тому посадовці нижчого рівню не мають мотивації боротись з нею.

При розробці та застосуванні стратегічних методів та інструментів боротьби з корупції політики повинні використовувати інноваційні підходи в пошуку першопричин виникнення корупційних ризиків. Як показує зарубіжний досвід побудови моделей стратегій подолання та запобігання корупції, можна виділити три великі категорії країн за масштабами поширення корупції: країни з «високим», «середнім» і «низьким» рівнем корупції. Країни з «високим» рівнем корупції характеризуються «низькою» якістю управління, країни зі «середнім» рівнем корупції - «задовільною» якістю управління, а країни з «низьким» рівнем корупції - «гарною» якістю управління.

Модель дозволяє виявити, що, оскільки корупція сама по собі є симптомом фундаментальних дефектів управління, чим більше масштаб поширення корупції, тим в меншій мірі антикорупційна стратегія повинна включати тактичні заходи, націлені виключно на корумповане поведінку, і тим більшою мірою вона повинна бути орієнтована на загальні основоположні риси середовища управління. В умовах неякісного управління антикорупційні агентства, як правило, використовуються неналежним чином - як інструменти політичного переслідування.

Такі види втручання більше підходять країнам з «низьким» рівнем корупції, де можна прийняти більш-менш як належне, що основи управління досить надійні, а корупція - відносно рідкісне явище. У країнах з високим рівнем корупції (і, відповідно, низькою якістю управління) доцільніше зосередити увагу на основних чинниках неправомірних дій в публічному секторі, наприклад, шляхом створення системи верховенства закону і зміцнення інститутів підзвітності.

Відсутність демократичних інститутів, є одним з найбільш важливих визначальних чинників корупції. Коли в Малайзії на початку 1990-х років була прийнята «Хартія клієнта», яка визначила конкретні стандарти послуг і порядок звернення громадян за допомогою у разі недотримання умов державними відомствами, це допомогло переорієнтувати державний сектор в напрямку надання послуг і перебудувати культуру управління [19].

У суспільствах, де рівень корупції перебуває між вищою і нижчою відміткою, може бути доцільно спробувати провести реформи, які передбачають використання незначного публічного потенціалу – наприклад, можна підвищити підзвітність державних службовців за результати їх роботи, упорядкувати процес прийняття державних рішень в більшу відповідність з потребами громадян за допомогою децентралізації, спростити адміністративні процедури і зменшити можливості для свавілля при вирішенні актуальних завдань публічного управління, таких як видача ліцензій та дозволів.

Методи моделювання антикорупційних стратегій дають можливість зрозуміти, чому так багато антикорупційних ініціатив завершилися з таким незначними успіхами. Так, мала невдачу широкомасштабна кампанія з інформування громадськості, проведення семінарів і створення робочих груп з проблем корупції, призначених для контролю за діями парламентаріїв та ЗМІ. Як показує моделювання, низькі результати отримані в країнах зі слабким управлінням, в яких корупція відкрито практикується, але ні широка громадськість, ні державні посадові особи не уповноважені виступати проти неї і можуть стати її жертвами. Разом з тим, заходи з інформування громадськості в країнах з якісним управлінням мають позитивний вплив на механізм запобігання корупційним ризикам.

Децентралізаційні процеси теж відображають важливі обставини, при яких виникає корупція. З одного боку, децентралізація може бути ефективним інструментом боротьби з корупцією, тому що вона підвищує ступінь публічності підзвітності публічних органів перед громадянами. З іншого боку, децентралізація призводить до створення великої кількості нових

горизонтально-територіально побудованих публічних органів, кожен з яких має ряд нових повноважень в сфері оподаткування, здійснення витрат та регуляторних функцій, і ці органи можуть стати об'єктами зловживання в умовах слабого управління. Як показує проведений Світовим банком аналіз корупційних ризиків в країнах що розвиваються, зі слабким урядом і швидкими процесами децентралізації, остання може багаторазово збільшити, а не обмежити можливості для корупційних дій, особливо в умовах невизначеності, непрозорості децентралізаційних процесів.

Практики та науковці часто пов'язують можливості подолання корупції з підвищенням заробітної плати публічних службовців та зменшенням розбіжності в шкалі заробітної плати, тобто співвідношення ставок заробітної плати найбільш високо і низькооплачуваних публічних службовців. Зарубіжний досвід показав, що в країнах зі слабким управлінням, стратегії засновані на підвищення заробітної плати, не мають істотного впливу на корупцію серед публічних службовців. Більш того, розширення шкали заробітної плати може викликати корупційні дії, якщо посади в публічному секторі розглядаються як вигідний варіант для кар'єри. Підвищення заробітної плати в публічному секторі може викликати збільшення вартості посади та призвести до наступних корупційних дій.

Міжнародні антикорупційні інститути зробили оцінку створення контрольних агентств по боротьбі та запобіганні корупції в більшості країн, що розвиваються. Аналіз показав, що в цьому питанні теж існує зв'язок між управлінням і корупцією. Контрольні агенції досягають успіху тільки в країнах, де управління в цілому знаходиться на високому рівні, наприклад в Австралії чи Чилі. У країнах зі слабким управлінням, контрольні антикорупційні інституції відчують нестачу довіри, вимагають відповідну ренту за свою діяльність, тобто антикорупційні агентства виявляються неефективними.

Результати досліджень показали, що в країнах що розвиваються універсальні підходи подолання корупції не спрацьовують. Ефективна антикорупційна стратегія в кожній країні повинна передбачати врахування суто

національних інституційних умов в яких формувались корупційні ризики, визначати ступінь якості системи управління. Від цього будуть залежати пріоритети антикорупційної стратегії та заходи щодо подолання та боротьби з корупційними діями. Таким чином, відновлення верховенства права, посилення інституційного забезпечення, підзвітності публічних органів, відкритість і прозорість в механізмі прийняття управлінських рішень, обмеження державного втручання в перерозподіл ресурсів, реформування соціально-економічної політики держави основа антикорупційних стратегій країн що розвиваються.

Децентралізація та реформа економічної політики в системі публічного управління, створення служб з етичних питань в країнах зі слабким управлінням можуть сприяти ефективній реалізації антикорупційних стратегій, дати результати кращі чим створення багаточисельних антикорупційних інститутів. Тому в країнах зі слабким управлінням і глибоко вкоріненою корупцією зовнішнім сторонам, таким як Всесвітній банк, може знадобитися використання непрямих підходів рпи впровадженні антикорупційних стратегій.

Головна задача полягає в чіткому визначенні «вхідних пунктів», які стануть основними чинниками антикорупційної стратегії, діяльності публічних органів в наданні адміністративних послуг на основі дотримання європейських демократичних стандартів. Для країн що розвиваються, в яких корупція глибоко вкорінена, уряди повинні зробити пріоритетними антикорупційні стратегії, розробити комплексні заходи реалізації ефективних антикорупційних програм. Міжнародні антикорупційні організації наполягають на виборі, серед пріоритетів публічного управління в країнах зі слабким врядуванням, на користь розширення участі громадян та удосконаленні механізмів прозорості і підзвітності, зміцнення верховенства закону. Боротьбі з корупцією буде сприяти лібералізація торгових та фінансових відносин, посилення прозорості та конкурентоздатності ринку, обмеження монопольних повноважень державного сектора.

В Україні 5 листопада 2020 року Верховною Радою України прийнято за

основу проєкт Закону «Про засади державної антикорупційної політики на 2020 – 2024 роки», в цьому документі запропонована Антикорупційна стратегія України на відповідний період [28]. Ця стратегія складається з чотирьох розділів, перший розділ присвячено основним концептуальним підходам антикорупційної політики на 2020 - 2024 роки та механізмам їх реалізації, в наступних розділах акцент зроблено на найактуальніших проблемах боротьби та подоланні корупції та напрямках їх вирішення. Концепція антикорупційної політики та запропонована стратегія включає дві основні складові:

- вдосконалення системи запобігання корупції;
- мінімізація корупційних ризиків на основі антикорупційних реформ.

Проєктом пропонуються зміни до Закону «Про запобігання корупції» для покращення моніторингу корупційних ризиків та координації дій, а саме:

- посилення повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції;
- створення відкритої інформаційної системи моніторингу реалізації антикорупційної політики та стратегії;
- перегляд періодичності звітування про реалізацію антикорупційної політики;
- визначення термінів розробки та затвердження антикорупційної стратегії;
- уточнення положення про статистичну інформацію щодо діяльності уповноважених осіб в системі запобігання корупції [28].

Антикорупційна стратегія 2020 – 2024 рр. спрямована на підвищення ефективності системи запобігання та протидії корупції через успішну реалізацію антикорупційної політики, посилення негативного ставлення громадянського суспільства до корупційних дій, подолання проблеми конфлікту інтересів та неетичної поведінки, через посилення фінансового контролю, партійної доброчесності та удосконалення виборчого процесу. Важливою складовою стратегії є уточнення та конкретизація напрямів запобігання корупції у

пріоритетних галузях, а саме економіці, податковій системі, митній діяльності, будівництві, земельних відносинах, обороні, судових органах, прокуратурі та поліції. В новій стратегії зроблено акценти на забезпеченні невідворотності відповідальності за корупційні дії [28].

Прийняття цього важливого документу допоможе забезпечити спільне вирішення проблем подолання корупції, за умови дотримання принципів:

- оптимізації функцій органів місцевого самоврядування та державних інститутів влади;
- посилення прозорості та ефективності комунікації та взаємодії держави та громадянського суспільства;
- формування альтернатив традиційним практикам боротьби з корупцією;
- державний контроль за реалізацією стратегії;
- невідворотність відповідальності.

Прийняття антикорупційної стратегії забезпечить перехід від хаотичної роботи антикорупційних органів до системності діяльності, допоможе об'єднати органи влади в єдину команду і підвищити ефективність діяльності, наблизити механізми реалізації антикорупційної стратегії до стандартів Конвенції ООН протидії корупції. В загальних положеннях Стратегії визначається, що за період з 2013 по 2020 роки частка громадян, що стикалися з корупцією знизилась від 60 до 40 відсотків, Відповідно до даних «Transparency International» за відповідний період ІСП – Індекс сприйняття корупції зріс з 25 до 30 балів, але Україна сьогодні за цим показником займає лише 126 місце в світі з 180 країн [28].

Успішний досвід реалізації антикорупційної стратегії у Польщі та Грузії показує, що позитивних результатів та радикальних змін можна досягнути за 3 – 5 років [3].

Створення ефективного інституційного забезпечення реалізації державної антикорупційної політики України пов'язане з чітким розмежуванням та субординацією функцій антикорупційних установ із різним статусом та

підпорядкуванням. Сучасні антикорупційні органи різних рівнів та підпорядкування переважно виконують консультативно-дорадчі функції, керуються відомчими інтересами, їм характерні розпорошеність та дублювання компетенцій. Нажаль, практика діяльності антикорупційних органів відображає лише декларування намірів боротьби з корупцією у відповідних стратегіях і програмах, в проведенні антикорупційних заходів відсутня політична воля, тому не реалізується ефективна робота антикорупційних інституцій. Характерними рисами діяльності державної антикорупційної системи України повинні бути цілісність, функціональна диференціація, органічність, нормативність та мобільність проведення заходів [29].

Успішна реалізація державної антикорупційної політики покликана закріпити на законодавчому рівні чітке розмежування повноважень органів боротьби з корупцією; класифікувати види корупції та інструменти покарання корупційних дій; визначити нормативно-правове забезпечення кримінально-правової відповідальності юридичних осіб; уточнити зміст поняття “неправомірна вигода” з метою розкриття матеріальної та немайнової вигоди; унормувати процедуру конфіскації; забезпечити публічність Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні злочини; розробити механізм фінансового контролю через цифрові трансформації антикорупційних заходів; здійснювати контроль за дотриманням законодавства не допускаючи конфлікту інтересів; гарантування анонімності та захисту викривачів; розробка механізму виявлення кінцевого одержувача вигоди; запровадження електронної системи декларування доходів.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі дано теоретико-методичне обґрунтування змісту, значення та стратегічних напрямів реалізації антикорупційної політики держави в умовах модернізації публічного управління. Зроблено акценти на масштабах поширення корупції і зростання корупційних ризиків в публічному секторі, негативному впливі корупції на соціально-економічні процеси та сталий розвиток країни.

Висвітлені наукові підходи до стратегії реалізації антикорупційної політики держави дають можливість зробити оцінку сукупності цілей, завдань, методів та заходів протидії корупційним діям, що можуть бути реалізовані в системі публічного управління. Відображено найактуальніші проблеми антикорупційної політики, а саме: нескоординованість та безсистемність дій, недосконалість законодавства та інституціонального забезпечення, корупційним шляхом задовольнити потреби на багато простіше, чим в законний спосіб, корупція стала нормою поведінки, викривлена інформація про справжню ситуацію в корупції, конфлікт інтересів, недостатня юридична відповідальність за корупційні дії, слабкий фінансовий контроль, непрозорість політичної діяльності, привалювання приватних інтересів над публічними, суспільне ставлення до викривачів, корумпованість судової системи, зростання корупційних ризиків, повільна цифрова трансформація публічних органів, велике регуляторне навантаження на економіку, засилля монополізму та недостатня конкуренція, непрозора приватизація, концентрація повноважень в центральних органах влади.

Вирішення вищенаведених проблем може бути забезпечене реалізацією стратегічних напрямів антикорупційної політики, а саме: формування єдиної системи збору та узагальнення статистичної інформації, якісне законодавство, удосконалення механізмів врегулювання конфлікту інтересів, посилення фінансового контролю, цифрізація публічної сфери, правова культура, оцінювання ступеня доброчесності, прозорість публічних закупівель тощо.

В роботі акцентована увага на тісному співробітництві між публічними антикорупційними інституціями та бізнесом на основі публічно-приватного партнерства. Визначені напрями побудови системи цінностей добросесної поведінки публічного службовця, що стане фундаментом модернізації суспільства та індивідуальної свідомості, розвитку інститутів прямої демократії, зростання професіоналізму, кваліфікованості і рівня підготовки управлінських кадрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белл Д. Эпоха разобщенности: Размышления о мире XXI века. Д. Белл, В. Л. Иноземцев. М. : Центр исслед. постиндустр. о-ва, 2007. 304 с.
2. Соловйов В. М. Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України : монографія В. М. Соловйов. Київ :, 2012. 508 с.
3. Борьба с коррупцией в сфере государственных услуг. Хроника реформ в Грузии; Междунар. ассоциац. развития. Washington : The World Bank, 2012. 108 с.
4. Поуп Дж. Борьба з корупцією : елементи системи державної невідкупності Дж. Поуп. Рівне : ТОВ “Планета-друк”, 2011. 488 с.
5. Роуз-Аккерман С. Коррупция и государство. Причины, следствия, реформы : пер. с англ. О. А. Алякринского С. Роуз-Аккерман. М. : Логос, 2003. 356 с.
6. Семиноженко В. П. Україна: шлях до індустріальної цивілізації Семиноженко В. П. Харків : Константа, 2005. 360 с.
7. Заурвайн К. Коррупция - возвращение “старого” мира в эпоху модерна? К. Заурвайн Пер. с нем. В. Н. Гиряева Социолог. обозрение. 2012. - Т. 11. № 3. С. 105–119.
8. Візір А. М. До питання про створення контрольного механізму конвенції ООН проти корупції: співвідношення глобального та регіонального механізмів А. М. Візір Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. Вип. 1. Луганськ : Луган. держ. ун-т внутр. справ, 2007. С. 63–70.
9. Конвенція Організації Об’єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : [Конвенція ООН, Міжнар. док. від 5 листоп. 2000 р.] Міжнародно-правові акти у сфері протидії корупції : зб. док. пер. з іноз. мов / заг. ред. В. М. Литвина. Київ : Парламент. вид-во, 2012. 624 с.
10. Конвенція Організації Об’єднаних Націй проти корупції: [Конвенція ООН, Міжнар. док. від 31 лист. 2003 р.] Міжнародно-правові акти у сфері

протидії корупції : зб. док. пер. з іноз. мов заг. ред. В. М. Литвина. – Київ : Парламент. вид-во, 2012. 624 с.

11. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції: [Закон України від 18 жовт. 2006 р. № 251-V] Офіц. вісн. України. – 2006. – 15 листоп. (№ 44). С. 10. Ст. 2938.

12. Про ратифікацію Кримінальної Конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією : Закон України від 18 жовт. 2006 р. № 252-V Офіц. вісн. України. 2006. 15 листоп. (№ 44). С. 41. Ст. 2939.

13. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки : Закон України від 14 жовт. 2014 р. Офіц. вісн. України. 2014. 7 листоп. (№ 87). С. 134.

14. Про запобігання корупції Закон України від 14 жовт. 2014р. Офіц. вісник України. 2014. 7 листоп. (№ 87). С. 156. Ст. 24.

15. Конституція України [Електронний ресурс] : [Основний Закон України від 28 чер. 1996 р. (із змінами, внесеними згідно з 4-ма законами України в 2004– 2014 рр.)] Верховна Рада України: офіц. веб-сайт. 2014. Режимдоступу:<httpzakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

16. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Закону України “Про засади запобігання і протидії корупції” М. І. Хавронюк. Київ : Атіка, 2011. 424 с

17. Соловйов В. М. Теорія “раціонального злочину” як підґрунтя для антикорупційної політики В. М. Соловйов Вісн. НАДУ. 2011. № 4. С. 39–48.

18. Береза О. Д. Економічні наслідки корупції в державному управлінні В. М. Соловйов, О. Д. Береза Наук. зап. Ін-ту законодавства Верхов. Ради України. 2013. № 1. С. 154–158.

19. Кравченко С. О. Технологічні аспекти впровадження суспільних реформ [Електронний ресурс] С. О. Кравченко Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2013. Вип. 13. С. 164-178. Режим доступу : http6=%nbuv.gov.ua/j-pdf/tppd_2013_13_14.pdf.

20. Сорос Дж. Алхимия финансов Дж. Сорос.М. : Инфра-М, 2001. 416 с.
21. Соловйов В. М. Протидія корупції та бюрократизму: досвід Китаю В. М. Соловйов Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2011. № 24 (2011). С. 109–116.
22. Болл Ф. Критическая масса: как одни явления порождают другие Ф. Болл ; пер. с англ. А. Хачояна ; под ред. Г. Эрлиха. М. : Гелеос, 2008. 522 с.
23. Coomaraswamy A. (ed.) Essays in Post-Industrialism: A Symposium of Prophecy Concerning the Future of Society A. Coomaraswamy (ed). London : [s. n.], 1914.
24. Penty A. Old Worlds for New : A Study of Post-Industrial State A. Penty. London : [s. n.], 1917.
25. Penty A. Post-Industrialism / A. Penty. London : [s. n.], 1922 Riesman D. Leisure and Work in Post-Industrial Society D. Riesman Mass Leisure / Eds. E. Larrabee, R. Meyersohn. Glencoe : [s. n.], 1958. P. 363–385.
26. Bell D. The Year 2000 – The Trajectory of an Idea D. Bell Toward the Year 2000. Work in Progress. Ed. by D. Bell. – Boston : [s. n.], 1968. 340 p.
27. Bell D. The coming of Post-Industrial Society D. Bell A Venture in Social Forecasting. N.Y. : [s. n.], 1973. 400 p.
28. Проєкт Антикорупційної стратегії на 2020 – 2024 рр
29. Проєкт Закону України "Про засади державної антикорупційної політики на 2020 – 2024 роки. <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoruptsijna-strategiya-na-2020-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyh-obgovoren-16.09.2020.pdf>